

TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA PSIXOLOGIYANING O'RNI

*Zuxiridinova Marjona Sherzodbek qizi**Andijon davlat chet tillar instituti**Xomidova Malohat*

Annotatsiya: Mazkur maqolada psixologiyada ta'lim va tarbiyaning inson rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri yoritiladi. Ta'lim va tarbiya jarayonida insonning psixologik holati, motivatsiyasi va intellektual rivojlanishini inobatga olishning ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, muloqot madaniyatini rivojlantirish, psixologik barqarorlikni shakllantirish va individual yondashuv orqali ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish usullari o'rganiladi. Mavzu bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ta'limning shaxsga ijtimoiy va psixologik jihatdan ta'sirini chuqur yoritib beradi.

Kalit so'zlar: Psixologiya, ta'lim, tarbiya, rivojlanish, individual yondashuv, muloqot madaniyati, psixologik barqarorlik, motivatsiya, intellektual rivojlanish, ijtimoiy moslashuv.

Аннотация: В данной статье освещается влияние образования и воспитания на развитие личности с точки зрения психологии. Рассматривается значение учета психологического состояния, мотивации и интеллектуального развития в процессе обучения и воспитания индивидуального подхода. Исследования в этой области демонстрируют глубокое воздействие образования на социальные и психологические аспекты личности.

Ключевые слова: Психология, образование, воспитание, развитие, индивидуальный подход, культура общения, психологическая устойчивость, мотивация, интеллектуальное развитие, социальная адаптация.

Abstract: This article highlights the impact of education and upbringing on human development from a psychological perspective. It examines the importance of considering psychological states, motivation, and intellectual development in educational and upbringing processes. Additionally, it explores methods to develop communication skills, foster psychological stability, and organize effective educational processes through individual approaches. Research in this area reveals the profound influence of education on the social and psychological aspects of an individual.

Keywords: Psychology, education, upbringing, development, individual approach, communication skills, psychological stability, motivation, intellectual development, social adaptation.

Psixologiya inson tafakkuri, hissiyoti va xatti-harakatlarini o'rganuvchi fan sifatida ta'lim va tarbiya sohalari bilan uzviy bog'liqdir. Ta'lim-tarbiya nafaqat bilim

berish, balki insonni har tomonlama kamolga yetkazish, uning ijtimoiy muhitga moslashuvini ta'minlashda ham muhim ro'l o'ynaydi. Zamonaviy psixologiya ta'lim va tarbiya jarayonlarini insonning yoshga oid xususiyatlarini, psixologik ehtiyojlarini va rivojlanish bosqichlarini hisobga olib samarali tashkil etish zarurligini ta'kidlaydi. Bugungi kunda globallashtirish va texnologik rivojlanish sharoitida yosh avlodni tarbiyalashda shaxsning ijtimoiy, ma'naviy va psixologik ehtiyojlarini chuqur tushunish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, ta'lim jarayonida individual yondashuv, muloqot madaniyati va motivatsiyani shakllantirish muhim omillar sifatida qaraladi. Ushbu jihatlar nafaqat bilim olishni, balki shaxsning o'zini anglash, jamiyatga moslashish va maqsadli hayot kechirishni ham qo'llab-quvvatlaydi. Maqolada ta'lim va tarbiyaning inson psixologiyasiga ko'rsatadigan ta'siri, muloqot va motivatsiyaning rivojlanishdagi o'rni, shuningdek, individual yondashuv orqali ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish masalalari keng yoritiladi. Psixologiya uchun ushbu sohalar o'zida yondashuvlari ta'lim-tarbiya jarayonining asosiy tamoyillarini belgilab beradi va bu jarayonlarni jamiyat ehtiyojlariga moslashtirishga xizmat qiladi.

Psixologiya sohasida mukammal darsliklar yozila boshlagan davr ichida juda ko'plab ilmiy tadqiqot natijalarini o'z ichiga olgan monografiyalar, darsliklar, qo'llanmalar yozildi. Lekin, bu bilan fan o'zining jamiyat oldidagi vazifalarini to'laqonli bajara oldi, degan xulosa chiqarib bo'lmadi. Sababi, psixologiya sohasida faoliyat ko'rsatgan barcha olimlar ko'proq diqqatlarini mavhum shaxs va individual psixologiyaga qaratdilar. Vaholanki, inson, uning barkamolligi, jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'siri masalasi o'tib borayotgan asrimizning oxiriga kelib o'ta dolzarb va muhim muammolar qatoridan joy oldi. XX asrda erishilgan yutuqlaridan eng muhimi shu bo'ldiki, inson o'z aqliidroki, tafakkuri va ijodiy salohiyati bilan murakkab texnika, elektronika va boshqa shunga o'xshash global texnologiyalarni kashf etdi. Lekin shu bilan birga ana shunday murakkab texnologiyalarni yaratgan inson va uning hayoti bilan bog'liq muammolar kamaymadi. Vaqti kelganda, shunday faktga to'g'ri kelamizki, murakkab elektron texnikani yaratgan o'ta aqlli inson o'zi va o'z atrofida yashovchilarning ruhiy kechinmalarini to'g'ri baholay olmasligi sababli, o'zini nochor va kuchsiz sezishi mumkinligini hayot isbotladi. XXI asr bo'sag'asida juda ko'plab davlatlarda bo'lgani kabi dunyo xaritasida munosib o'rin olgan mustaqil O'zbekistonda ham barcha sohalarida tub islohotlar boshlandi. Bu islohotlarning barchasi inson omilini har qachongidan ham yuqori saviyaga ko'tarib, uning kuchi, idroki, salohiyati, ruhiy hamda ma'naviy barkamolligini bevosita taraqqiyot, rivojlanish va sivilizatsiya bilan uzviy bog'ladi. Bundan inson va uning mukammalligi, o'z ustida ishlashi, o'z mukammalligi xususida qayg'urishi muammosi har qachongidan ham dolzarb masalaga aylandi. Fanda yangi yo'nalishlar, yangicha yondoshuvlar paydo bo'ldi. Masalan, sinergetik yondoshuv barcha fanlarda bo'lgani kabi psixologiya, uning

tarmoqlari hamda u bilan turdosh bo'lgan fanlar misolida yaqqol namoyon bo'la boshladi. Eslatib o'tamiz, "sinergetlar" so'zi grekcha "synergetes – xodimlar, sheriklar" so'zlaridan olingan bo'lib, sinergiya - hamkorlikdagi, hamjihatlikdagi harakat ma'nosini anglatadi. Ya'ni, inson va uning psixologiyasini o'rganish va unga ta'sir ko'rsatishda gumanitar fanlarning hamkorlikdagi rivojlanishi yoki boshqacha qilib aytganda, ushbu fanlar maqsadlarining mushtarak uyg'unlashuvi shaxs iqtidori va qobiliyatlarini rivojlantirishning ishonchli vositasi sifatida qaraladi. Bundan tashqari, yangi davr fanlarini rivojlantirishga akmeologik yondoshuv ham mavjudki, unga ko'ra, har bir fanning inson uchun ahamiyati va o'rni o'sha fanlarning shaxs kamolotiga qo'shajak hissaning salmog'ini belgilash va baholashni taqozo etadi. (Akmeologiya grekcha "akme - cho'qqi, yuqori pog'ona, gurkiratuvchi kuch" ma'nolarini bildiradi va uning predmeti deganda insonning, o'z-o'zini rivojlantirish va o'zligini anglashini yuqori darajalariga yetishga o'rgatuvchi fanlar majmui tushuniladi). Shaxs psixologiyasini bilish, o'z taraqqiyotini va iqtidorini tashkil etishni bilish, har qanday yosh davrda ham optimal ravishda ishga yaroqlilikni, turli o'zgarishlarga psixologik jihatdan tayyorlikni ta'minlash, yangicha fikrlash va tafakkur qilish, ro'y berayotgan jarayonlarni obyektiv va to'g'ri idrok qilish qobiliyatini rivojlantirish muammosini ilgari surdi. Shunday qilib, yangi davr har bir insondan o'z ichki imkoniyatlarini adekvat bilish, shu bilimlar zahirasi bilan yaqinlari va hamkasblari psixik dunyosini bilishni talab qilmoqda. Buyuk Suqrot o'z davrida "O'z-o'zingni bil!" degan shiorni o'rta tashlagan edi. Yangi davr bu bilimlar yoniga "O'z yoningdagilarni va ularning qilayotgan ishlarini ham bil", degan shiorni har qachongidan ham dolzarb qilib qo'ydi. Ayni shu muammoni yechishda hozirgi zamon psixologiya ilmi va amaliyotining ro'li benihoya kattadir. Ananaga aylanib qolgan hodisalardan biri shuki, psixologiya va u o'rganadigan hodisalarni faqatgina ushbu fan bilan bevosita shug'ullanadigan kimsalar o'rganib kelishgan, zero, psixologik hodisalar bilan har qanday inson ham tanish bo'lishi va u inson hayotining asosini tashkil etishi kerak. Yangi davr va uning o'zgarishlarga boy hayoti endi har bir kishining psixik hodisalar qonuniyatlarini bilish va shunga mos tarzda oqilona va omilkorona ish yuritish zaruratini talab qilmoqda. kurrasining boshqa bir tomonida

Amerika qo'shma Shtatlarida funksionalizm deb nomlangan yana bir yo'nalish paydo bo'ldi. E. Titchener asos solgan bu yo'nalish vakillari nafaqat ko'zga ko'rinmas ong tizimi elementlari, balki ko'z bilan ko'rish mumkin bo'lgan va faoliyat natijalariga asoslangan belgilar asosida ham inson xulqi-atvoriga baho berish mumkinligini isbotladilar. Boshqa bir yirik amerikalik psixolog V. Jeymsning tadqiqotlari amaliy ahamiyatga molik bo'ldiki, endi u dadil psixologiyani ong elementlari emas, balki ong faoliyatini o'rganuvchi fan deb ta'riflay boshladi. Ong dinamik, harakatdagi, o'zgaruvchan yaxlit tuzilma bo'lib, uning namoyon bo'lishida tananing shartsharoitlari,

uning faolligi muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun ham bu ikki tuzilmalar odamning yangi sharoitlarga moslashuvi, va umuman tashqi muhitda o'z o'rnini topishga imkon beradi. Yuqoridagi fikrlar ta'sirida XIX asrning oxirlarida bugun ham o'z aamiyatini yo'qlotmagan bixeviorizm oqimi paydo bo'ldi. E.Torndayk va D.Uotsonlar asos solgan ushbu yo'nalish vakillarining asosiy g'oyalari shundan iborat bo'ldiki, ular psixologiyaning predmeti nafaqat ong, yoki nafaqat faoliyat, balki xulqdir, deb asoslashdi. Xulq u yoki bu xatti .harakatlar, amallar, reaksiyalarda ifodalanib, tashqi ta'sirot – stimulga bog'liqdir. Shuning uchun ham odam va uning psixologiyasini bilish uchun o'sha ta'sir ko'rsatuvchi va ta'sirlangan xulq o'rganilishi kerak. Bu narsalar bizning hozirgi sharoitimizda ham ishlab chiqarishni tashkil etishda, ta'lim berishda va psixoterapiyada inobatda olinadi, ular o'tkazgan mashhur “S→R” formulasi bizning sharoitlarda ham ta'sir ko'rsatish texnikasida inobatga olinadi, ular o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q. . Fanda yuzaga kelgan yangi yo'nalishlar va yangicha yondoshuvlar. Psixologiya fan sifatida shakllanib, unda olimlar qarashlari shakllanib borgan sari, ruhiy kechinmalar tabiyatini negizidan, ich-ichidan o'rganishga ehtiyoj paydo bo'ldi. XX asrning boshlarida paydo bo'lgan psixoanaliz yo'nalishi fandagi aynan shu kamchiliknibartaraf etish maqsadida paydo bo'ldi. Klassik psixoanalizning asoschilaridan bo'lgan avstriyalik olim Zigmund Freyd psixologiya nafaqat ong

Insonni har tomonlama tarbiyalash insoniyatning azaliy orzusi bo'lib, ajdodlarimiz ma'rifat va madaniyatni yosh avlodga o'rgatish, ularni komillikka yetaklash yo'llari aniqlash maqsadi izlanishlar olib borilgan. Psixologik bilimlarni ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida tatbiq etish ko'lami kengayib borishi uning mas'uliyati va nufuzi ortayotganligidan dalolat beradi. Mamlakatdagi iqtisodiy-ijtimoiy islohotlarning samarali bo'lishini taminlash, ishlab-chiqarishda va ijtimoiy hayotning barcha bo'g'inlarida inson omilidan samarali foydalanish, har bir ijtimoiy shaxs imkoniyatlarini to'la-to'kis yuzaga chiqarish masalasi O'zbekiston psixologlari oldiga umumiy psixologiya bilan bog'liq bir qancha vazifalarni amalga oshirishda mas'uliyatni yuklaydi. Inson tom ma'noda ijtimoiy mavjudot bo'lganligi bois uning shakllanishi va shaxs sifatida taraqqiyoti eng avvalo unga ta'sir etuvchi obyektiv va subyektiv olamning o'ziga xos imkoniyatlari bilan belgilanadi. Shu imkoniyatlar tizimini o'rganish va tadqiq qilish bugungi psixologlar oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu o'quv qo'llanmada umumiy psixologiyaga kirish, shaxs va uning individual-tipologik xususiyatlari, bilish jarayonlari yuzasidan nazariy va amaliy tahlillar keltirilgan. Aynan mazkur masalalarni keng doirada tadbiq qilish zamon talablariga javob bera oladigan, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashdan iboratdir. Albatta buning uchun insonlar psixologiyasini bilish, ularda kechadigan psixologik o'zgarishlarni anglagan holda yondashishni talab qilmoqda. Bu jarayonda o'z navbatida psixologik bilimlarga bo'lgan yehtiyojni ortib borishini ko'rishimiz

mumkin. Chunki insonlar haqidagi bilimlarni qolgan kiritish uchun avvalo psixologik bilimlardan xabardor bo'lishi lozim. O'quv qo'llanma dastur tarkibiga kiruvchi mavzular "Umumiy psixologiya" fanini to'liq va batafsil ochib beruvchi tushunchalar, ko'nikmalar hamda ilmiy mushohadalarni o'z ichiga oladi. Mazkur o'quv qo'llanma hozirgi zamon psixologiyasining eng yangi yutuqlari, ilmiy mushohadalariga tayanuvchi nazariy va amaliy bilimlar, tamoyillar asosida yaratilgan. Tayanch tushunchalar: yangi davr va psixologiya, sinergetik yondoshuv, akmeologik yondoshuv, psixologiya fanining dolzarbligi, psixikaning zamonaviy va klassik ta'riflari, psixik jarayonlar, psixologiyaning tarmoqlari, psixologik tarmoqlar klassifikatsiyasi. Psixologiya sohasida XX asrda erishilgan yutuqlar. Boshqa fan sohalari, ayniqsa, tibbiy-biologik izlanishlarda inson va uning murakkab tuzilishi, ruhiy hayotiga qiziqish ortib borgan sari sekin-asta psixik jarayonlarning ham yaxlit bir tizimi bo'lishi va uni ham fanning yutuqlaridan foydalangan holda o'rganish mumkinligi g'oyasi paydo bo'ldi. Qolaversa, XIX asrning ikkinchi yarmiga kelib, inson ruhiyati to'g'risidagi psixologik hamda falsafiy qarashlar bilan tabiiy-ilmiy (anatomik, fiziologik, biologik, bioximik va boshqalar) qarashlar o'rtasida tafovutlar chiqqani sari uning alohida fan sifatida shakllanishi zarurati ortib bordi. Olimlar orasida aynan inson ruhiy olamini izchil va tizimli o'rganishga extiyoj paydo bo'ldi. XIX asr oxirlarida, aniqrog'i, 1879 yilda nemis olimi Vilgelm Vundt Leybnis universitetida dunyoda birinchi eksperimental psixologik laboratoriyaga asos

soldiki, unda o'tkazilgan yuzlab tajribalar va eksperimentlar psixologiyaning ham alohida fan sifatida o'zini ko'rsatishga haqli ekanligini isbotladi. Aynan shu insonning, Vundtning, psixologiya ilmi maktabini yaratganligida ham ma'no bor. Chunki Vundt tibbiyot fani bo'yicha ham mukammal bilimlarga ega bo'ldi, keyin fiziologiya sohasida muvaffaqiyatli ishladi, so'ngra falsafaga berilib ketdi. Balki, aynan bir qator fanlarni – ham gumanitar, ham tabiiy fanlar asoslarini yaxshi bilganligi obyektiv sabab bo'lgandirki, olim odam psixologiyasi, unda ro'y beradigan jarayonlar – oddiy sezishdan tortib, mavhum tafakkurgacha bo'lgan jarayonlarni, hissiy holatlarni amaliy tarzda eksperimentlarda o'rgana boshladi. Uning maqsadi – eng avvalo inson ongini tashkil etuvchi sof elementlarni ajratib olishdan iborat edi. Shuning uchun ham psixologiyada u asos solgan yo'nalish strukturalizm deb nomlandi. Vundtning ta'siri shu qadar bo'ldiki, yer kurrasining boshqa bir tomonida .Amerika qo'shma Shtatlarida funksionalizm deb nomlangan yana bir yo'nalish molik bo'ldiki, endi u dadil psixologiyani ong elementlari emas, balki ong faoliyatini o'rganuvchi fan deb ta'riflay boshladi. Ong dinamik, harakatdagi, o'zgaruvchan yaxlit tuzilma bo'lib, uning namoyon bo'lishida tananing shartsharoitlari, uning faolligi muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun ham bu ikki tuzilmalar paydo bo'ldi. E. Titchener asos solgan bu yo'nalish vakillari nafaqat ko'zga ko'rinmas ong tizimi elementlari, balki ko'z bilan

ko'rish mumkin bo'lgan va faoliyat natijalariga asoslangan belgilar asosida ham inson xulqi-atvoriga baho berish mumkinligini isbotladilar. Boshqa bir yirik amerikalik psixolog V. Jeymsning tadqiqotlari amaliy ahamiyatga odamning yangi sharoitlarga moslashuvi, va umuman tashqi muhitda o'z o'rnini topishga imkon beradi. Yuqoridagi fikrlar ta'sirida XIX asrning oxirlarida bugun ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bixeviorizm oqimi paydo bo'ldi. E.Torndayk va D.Uotsonlar asos solgan ushbu yo'nalish vakillarining asosiy g'oyalari shundan iborat bo'ldiki, ular psixologiyaning predmeti nafaqat ong, yoki nafaqat faoliyat, balki xulqdir, deb asoslashdi. Xulq u yoki bu xatti-harakatlar, amallar, reaksiyalarda ifodalanib, tashqi ta'sirot – stimulg bog'liqdir. Shuning uchun ham odam va uning psixologiyasini bilish uchun o'sha ta'sir ko'rsatuvchi va ta'sirlangan xulq o'rganilishi kerak. Bu narsalar bizning hozirgi sharoitimizda ham ishlab chiqarishni tashkil etishda, ta'lim berishda va psixoterapiyada inobatda olinadi, ular o'tkazgan mashhur “S→R” formulasi bizning sharoitlarda ham ta'sir ko'rsatish texnikasida inobatga olinadi, ular o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q. Fanda yuzaga kelgan yangi

Ta'limning didaktik tamoyillari va qoidalari Ushbu risolada biz siz bilgan ayrim pedagogik tushunchalarni xotirangizda jonlantirishga shu bilan yana bir karra ta'lim samaradorligiga tomon qadam tashlashingizga harakat qildik. O'ylaymizki bu sizga ozgina bo'lsada foyda keltiradi. Ta'limning didaktik tamoyili — bu-ta'limning umurniy maqsadi va qonuniyatlari, asosiy mazmunidan kelib chiqqan holda ushbu jarayonni tashkil etish va olib borishdir. Ta'lim qoidalari - bu pedagogik faoliyatning didaktik tamoyillardan kelib chiqqan holda ma'lum maqsadga erishish jarayonidir. Yuqoridagi qoidalaridan kelib chiqqan holda shuni ta'kidlash joizki ta'lim qoidalari u yoki bu tamoyildan kelib chiqadi. Shuning uchun ta'lim qoidalarini o'qituvchiga shablon qilib berib bo'lmaydi. Zero, o'qituvchi ijodkor bo'la olmaydi va natijada ta'limning samarasi bo'lmaydi. Biz ko'pincha qoidalarga, pedagogik vaziyatlarga shablonga solingan tayyor-javoblarni berishga harakat qilamiz. K.D. Ushinskiy—aytganidek, qoidani bir varaq qog'ozga ham yozish mumkin bir necha

yuzlab tomga ham. Ammo biz uning nazariy, ilmiy metodik tomonini o'rganishimiz lozimki, shunda har qanday pedagogik vaziyatga to'g'ri baho berishimiz mumkin. Demakki, biz ta'lim tamoyillarini o'rganib uning talabini bajarib ta'lim samaradorligiga erishishimiz mumkin. Didaktik tamoyillar tizimining uzoq izlanishlari natijasida quyidagilar asosiy deb qabul qilingan: Faollik va onglilik. Ko'rgazmalilik.. Tizimlilik va ketma-ketlik. Ilmiylik. Tushunarlilik. Nazariyani amaliyot bilan bog'lash. Mustahkamlik. Siz bilgan, ammo oxirgi paytlarda unchalik katta e'tibor berraayotgan ushbu tamoyillarga tasnif berib, mezonlari haqida so'z yuritaylik. g predmeti, maqsad va vazifalari Inson o'zini o'rab turgan ijtimoiy muhitda yashaydi va harakat qiladi. U har qanday ehtiyojga muhtojdir va uni qanoatlantirishga va

qondirishga intiladi. Tevarak-atrofdagi muhitdan har xil axborotlar hamda ma'lumotlarni qabul qiladi va o'zini shunga muvofiqlashtirishga harakat qiladi. Dunyodagi qaralishini inobatga olsak, jamiyatimizning har bir a'zosi, mustaqil yurt fuqarolari ongining milliy-madaniy muhit ta'sirida, milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllanishi, ular qalbida sof iymon va sog'lom dunyoqarashlar, mustaqil fikrlashning shakllanishi mexanizmlarini o'rganish ham fanning muhim predmeti hisoblanadi. Ayniqsa, bugungi yoshlarda aniq maqsad va maslakning bo'lishi, milliy iftixor va g'urur tuyg'ularining to'g'ri tarbiyalanganligi yaxlit xalq va millat manfaatlari bilan uyg'undir. Psixologiya fan sifatida aynan har bir shaxsda o'ziga, yurtdoshlariga, turli faoliyat turlari hamda dunyoga nisbatan to'g'ri munosabatlarni shakllanishi yo'llarini ham o'rganishi kerak. Ilmiy psixologiya predmeti deganda, avvalo psixik hayotning aniq faktlari nazarda tutiladi, psixik hayotga doir har bir fakt esa ham miqdor, ham sifat jihatidan xarakterli xususiyatga ega. Psixologiya o'rganadigan obyekti psixik hodisalardir. Psixik hodisalar o'z navbatida uch asosiy guruhga bo'linadi: psixik holatlar, psixik jarayonlar, psixik xususiyatlar. Psixik holatlar psixik faoliyatning vaqtinchalik dinamikasi bilan xarakterlanadigan hodisalar bo'lib, bu kishining ichki dunyosining muhim tomonlarini hisobga olgan holda faoliyatga ta'sir etadigan omillardir. Psixik holatlarga charchash (toliqish), emotsional zo'riqish (affekt, stress), monotoniya (diqqinafaslik, zerikish), uyqu holati, uyg'oqlik holati va boshqalarni kiritish mumkin. Psixik jarayonlar - sezgi a'zolariga tashqi ta'sir shakllari, inson va tashqi muhit, ichki kechinmalari o'rtasida bog'lanishlar shakli bo'lishi mumkin. Odatda psixik jarayonlar deganda sezgi, idrok, tafakkur, hayol, xotira, hissiyot, iroda tushuniladi. Psixik hodisalarning uchinchi guruhi - psixik xususiyatlar bo'lib, odamdagi takrorlanmas, bir-biridan farqlab olish uchun zarur bo'lgan xususiyatlardir. Bu xususiyatlar kishining o'ziga, atrofidagi odamlarga, narsalarga, mehnatga munosabatlarida, bir so'z bilan aytganda uning xulqatvorida namoyon bo'ladigan xususiyatlardir. Psixologiya fan sifatida psixika faktlarini, qonuniyatlarini va mexanizmlarini o'rganadi. Inson psixologiyasini bilish, o'z taraqqiyotini va iqtidorini tashkil etishni bilish, har qanday yosh davrda ham optimal ravishda ishga yaroqlilikni, turli o'zgarishlarga psixologik jihatdan tayyorlikni ta'minlash, yangicha fikrlash va tafakkur qilish, ro'y berayotgan jarayonlarni obyektiv va to'g'ri idrok qilish qobiliyatini rivojlantirish muammosini ilgari surdi. Shunday qilib, psixologiya fani o'rganadigan jarayonlar va hodisalar murakkab va xilma-xil. Ularni o'rganishning ikki jihat bor: bir tomondan, ularni o'rganish qiyin, ikkinchi tomondan oson ham. Oxirgi jihat xususida shuni aytish mumkinki, bu hodisalar bevosita bizning o'zimizda berilgan, ularni uzoqdan qidirish, mavhum analogiyalar qilish shart emas, boshqa tomondan, ular o'zaro bir-birlari bilan bog'liq va umumiy qonuniyatlar va prinsiplarga bo'ysunadi. Demak, psixologiya predmeti aniq

shaxs, uning jamiyatdagi xulq-atvori va turli ichki kechinmalari, amallari va faoliyatlarining o'ziga xos tarzda ongi tomonidan aks ettirilishidir, deb ta'riflash mumkin.

Xulosa

Psixologiyada ta'lim va tarbiyaning o'rni insonni har tomonlama rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Ta'lim jarayoni nafaqat bilim va ko'nikmalarni oshirish, balki shaxsning psixologik xususiyatlarini shakllantirish, uning ijtimoiy va hissiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Tarbiya esa insonning axloqiy qadriyatlarini, muloqot madaniyatini va ijtimoiy moslashuvini rivojlantiradi. Bugungi kunda ta'lim-tarbiyada individual yondashuv, motivatsiya va muloqot madaniyatining rolini hisobga olish inson psixologiyasiga mos ta'lim usullarini yaratishga imkon bermoqda. Psixologiya fani tomonidan taklif qilinayotgan yondashuvlar, xususan, psixologik ehtiyojlarni hisobga olish va barqarorlikni rivojlantirish orqali ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish mumkin. Shu bois, ta'lim-tarbiya jarayonida psixologiya fanining tamoyillariga asoslangan holda yondashish shaxsning ijtimoiy rivojlanishiga, intellektual salohiyatini ochishga va uni jamiyatga foydali shaxsga aylantirishga yordam beradi. Ushbu masalalar bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar, kelgusida ta'lim tizimlarini takomillashtirishda mustahkam ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

- 1- VAZIRLIGI TOSHKENT FARMASEFTIKA INSTITUTI IJTIMOIIY FANLAR KAFEDRASI "PSIXOLOGIKA VA PEDAGOGIKA" FANIDAN O'QUV USLUBIIY MAJMUA.
- 2- "PEDAGOGIKA VA PSIXALOGIYA ASOSLARI" Kasb hunar kolleji uchun o'quv qo'llanma . TOSHKENT –"ILM ZIYO" -2016 S.R. BAXADIROVA
- 3- "UMUMIY PSIXALOGIYA" U.FAYZIYEVA, N.JUMAYEV BUXORO- 2021.
- 4- X.I. IBRAGIMOV U.A. YO'LDASHEV, X. BOBOMIRZAYEV "PEDAGOGIK PSIXALOGIYA.